

ρακαλῶ, ἔχετε τὴν μυστηριώδη ταύτην γνῶσιν τῶν ραδιουργιῶν τῆς Ἀγγλίας; Ἀπὸ πότε ἔχετε τὸ δικαίωμα νὰ μισθοῦτε στρατιώτας εἰς τὴν ὑπηρεσίαν σας; Τί σημαίνει; . . .

— Ἄς με συγχωρήσῃ ἡ Ὑμετέρα Ὑψηλότης, ὑπέλαβεν ὁ Βασκογκέλλος· ἡ ἐξήγησις ὅλων τούτων ἤθελεν εἶσθαι πολλὰ μακρὰ ἴσως, καὶ τὴν φρονῶ περιττήν! . . .

— Ἐγὼ ὅμως τὴν ἀπαιτῶ, κύριε.

Ὁ Βασκογκέλλος ἔκλινε τὴν κεφαλὴν μὲ σέβας.

— Πρὶν τούτου εἶπεν, ἐπεθύμουν νὰ ὁμιλήσω μὲ τὴν Βασίλισσαν.

— Κύριε, ἐπανελάβεν ὁ βασιλόπαις, οἱ δισταγμοί σας αὐξάνουσι τὰς ὑποφίας μου, καὶ θέλω....

— Εὐαρεστηθῆτε νὰ μᾶς ἀφήσητε, κύριε ἀδελφέ μου, εἶπεν ἡ Βασίλισσα ἐπιμόνως.

Ἀλλ' ὁ βασιλόπαις εἶχεν ὑπερπηδήσει τὰ ὅρια τῆς συνήθους δειλίας του.

— Κυρία, ἀνέκραξε, λυποῦμαι μὴ ὑπακούωσας· ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἔχει ἐδῶ πλησίον στρατιώτας ἐνόπλους. Σᾶς ἔσωσεν· οὕτω πιστεύετε. Θέλω νὰ τὸ πιστεύσω κ' ἐγώ. Ἀλλ' ὅτε πρόκειται περὶ ζωῆς τοσοῦτον πολυτίμου... .

— Ὑποπτον καὶ πεισματῶδες παιδίον! ἐψιθύριτε τεθλιμμένος ὁ Βασκογκέλλος. — Τοιοῦτος Βασιλεὺς πρέπει εἰς τὴν Πορτογαλίαν;

— Ἀποκριθῆτε, Κύριε, ἐπανελάβεν ὁ βασιλόπαις. Δύω λέξεις ἀρκοῦσιν....

Ὁ Βασκογκέλλος ἤνοιξε τὸ χαρτοφυλάκιόν του, καὶ λαβὼν ἐξ αὐτοῦ χαρτίον, τὸ ἔδωκεν εἰς τὸν βασιλόπαιδα.

— Τὸ εἶχα προῖδῃ τοῦτο, εἶπεν· Εὐαρεστηθῆτε ν' ἀναγνώσητε τὸ γραμματίον τοῦτο.

Τὸ γραμματίον περιεῖχε τὰς ἐξῆς λέξεις.

Ἡ εὐτυχία σας ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν Βασκογκέλλον. Ἐμπιστεύητε εἰς αὐτόν.

‘Ο Μοραχός.’

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΜΑΚΙΑΒΕΛΛΟΥ

ΟΜΙΛΙΑΙ

ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΔΕΚΑΔΟΣ

ΤΟΥ ΤΙΤΟΥ ΛΙΒΙΟΥ

(Τῶν συγγραμμάτων τοῦ ἐξαισίου τούτου ἀνδρὸς τὸ ἐξοχώτερον καὶ ὠφελιμώτερον)

Ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ

Τὸ ***

(Συνέχεια. Ἰδὲ φύλ. IB'.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Πόσων εἰδῶν εἶναι αἱ πολιτεῖαι, καὶ ὁποίου εἶδους ἦτον ἡ πολιτεία τῆς Ῥώμης.

Παραλείπων τὰ περὶ τῶν πολιτειῶν ἐκείνων, αἵτινες ἀπ' ἀρχῆς ὑπετάσσοντο εἰς ἄλλους, προτίθεται νὰ λαλήσῃ περὶ τῶν ὅσαι ἔλαβαν ἀρχὴν ἀπὸ λαγμένην πάσης ἐξωτερικῆς δουλείας, καὶ ἐκυβερνήθησαν ἀνεκαθεν αὐτονομῶς, εἴτε δημοκρατικῶς, εἴτε αὐτοκρατικῶς, καὶ, καθὼς διαφόρους τὰς ἀρχάς, οὕτω

διαφόρους εἶχαν καὶ τοὺς θεσμοὺς καὶ τοὺς νόμους. Καθότι τινὲς μὲν, εἴτε ἀμέσως ἐπὶ τῆς ἐγκαταστάσεως αὐτῶν, εἴτε μετ' ὀλίγον, ἀπέκτισαν παρ' ἐνὸς μόνου καὶ διὰ μιᾶς τοὺς νόμους, καθὼς παρὰ τοῦ Λυκούργου ἡ Σπάρτη· τινὲς δὲ τυχαίως, καὶ ἐκ διαλειμμάτων, καὶ κατὰ τὰς περιστάσεις, καθὼς ἡ Ῥώμη. Εὐτυχῆς ἐν πρώτοις ἡ πολιτεία ἣτις ἔλαχεν ἀνδρὸς τόσον φρονίμου, ὥστε νὰ λάβῃ παρ' αὐτοῦ νόμους καλῶς συντεταγμένους καὶ μὴ ἔχοντας ἀνάγκην διορθώσεως, καὶ οὕτω νὰ ζήσῃ ἀσφαλῶς ὑπὸ τὸ κράτος αὐτῶν! Ὅθεν ἐβλέπομεν ὅτι ἡ Σπάρτη ἐτήρησεν αὐτοὺς, ὀκτακόσια καὶ ἐπέκεινα ἔτη, ἀδιαφθόρους καὶ ἀμειγῆς πάσης ἐπικινδύνου ὀχλαγωγικῆς στάσεως. Ἀπ' ἐναντίας, χείρονά τινα θέσιν κατέχει ἡ πολιτεία ἐκείνη, ἣτις, ἀμοιρῆσασα ἔμφρονος νομοθέτου, ἠναγκάσθη νὰ μεταρρυθμίσῃ μόνη μετὰ ταῦτα τοὺς νόμους τῆς· καὶ ταύτης πάλιν δυστυχεστέρα εἶναι ἡ περισσότερον μακρονομένη τῆς τάξεως· μακρύνεται δὲ περισσότερον τῆς τάξεως ἡ διὰ τῶν θεσμῶν αὐτῆς παρεκτροπυμένη ὀλοτελὴς τῆς εὐθείας ὁδοῦ, ἣτις μόνη δύναται νὰ φέρῃ αὐτὴν εἰς τὸν ἀληθῆ καὶ ἐντελῆ σκοπόν· καθότι αἱ τοσοῦτο παρεκτραπείσαι εἶναι σχεδὸν ἀδύνατον νὰ διορθωθῶσιν ἐκ περιστάσεως. Ὅσαι δὲ, μὴ οὖσαι κατὰ πάντα ἐντέλεις, ἔτυχαν ὅμως ἀρχῆς ἀγαθῆς καὶ ἐπιδεκτικῆς βελτιώσεως, δύνανται, διὰ τῆς συρροῆς εὐτυχῶν περιστάσεων, νὰ φθάσωσιν εἰς ἐντέλειαν. Ἀλλ' ἔστω πάντοτε τοῦτο ὡς ἀληθές, ὅτι ποτὲ ἀκινδύνως οἱ θεσμοὶ δὲν μεταβάλλονται· καθότι οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων δὲν συμφωνοῦν ποτε περὶ τῶν νέων θεσμῶν, ὅσοι φέρουν ἀλλοίωσιν τινα εἰς τὰ τῆς πόλεως, ἂν δὲν ἀποδειχθῇ εἰς αὐτοὺς ἐξ ἀνάγκης τινὸς τὸ συμφέρον τῆς παραδοχῆς αὐτῶν· ἐπειδὴ δὲ αἱ τοιαῦται ἀνάγκαι ἀκινδύνως δὲν ἐπέρχονται, εὐκολον εἶναι νὰ ἐπέλθῃ συγχρόνως καὶ ἡ καταστροφὴ τῆς πολιτείας ἐκείνης πρὶν ἢ φθάσῃ εἰς τὴν ἐντέλειαν αὐτῆς. Παράδειγμα προφανές τοῦ τοιοῦτου εἶναι αὕτη τῆς Φλωρεντίας ἡ πολιτεία, τῆς ὁποίας τὸ πολίτευμα μετερρυθμίσθη μὲν κατὰ τὸ 1502 ἕνεκα τοῦ συμβάντος τοῦ Ἀρητίου, ἀνετράπη δὲ κατὰ τὸ 1512 διὰ τὸ συμβάν τοῦ Πράτου. Λαλῶν λοιπὸν περὶ τῶν ἀρχαίων θεσμῶν τῆς Ῥώμης, καὶ περὶ τῶν περιστατικῶν τὰ ὁποῖα ἔφεραν αὐτὴν εἰς ἐντέλειαν, λέγω, ὅτι πολλοὶ, περὶ πολιτείας συγγράψαντες, ἀνεγνώρισαν τρία τὰ εἶδη αὐτῆς, μοναρχικόν, ἀριστοκρατικόν καὶ δημοκρατικόν, λέγοντες ὅτι οἱ νομοθέται τῶν πόλεων εἰς ἓν τῶν τριῶν τούτων πολιτευμάτων πρέπει νὰ στραφῶσιν, ὅποιον ἐξ αὐτῶν ἤθελαν νομίσει καταλληλότερον. Ἄλλοι δὲ τινες, ἀκολουθοῦντες τὴν γνώμην πολλῶν σοφωτέρων, ἐξ εἰδῆ κυβερνήσεως ἀριθμοῦν, τὰ μὲν τρία κάκιστα, τὰ δὲ λοιπὰ τρία ἀγαθὰ μὲν καθ' ἑαυτὰ, ὑποκειμένα δὲ εἰς διαφθοράν, καὶ ἐπομένως ἐπικίνδυνα. Καὶ ἀγαθὰ μὲν εἶναι τὰ ἄνω εἰρημένα τρία, κακὰ δὲ τρία ἄλλα ἀπ' ἐκείνων ἐξαρτώμενα, ἕκαστον τῶν ὁποίων τοσαύτην ἔχει πρὸς ἓν ἐκ τῶν πρώτων ὁμοιότητα, ὥστε εὐκόλως τὸ ἓν πρὸς τὸ ἕτερον μεταβαίνει· διότι ἡ μὲν μοναρχία εὐκόλως μεταβάλλεται εἰς τυραννίαν, ἡ ἀριστοκρατία εἰς ὀλιγαρχίαν, καὶ ἡ δημοκρατία εἰς ὀχλοκρατίαν. Τοιοῦτοτρόπως δὲ, ὁ εἰσάγων εἰς πολιτείαν τινὰ ἓν τῶν τριῶν πολιτευμάτων τούτων πράττει ἔργον ὀλιγοχρόνιον· διότι οὐδεμία θεωραπεία ἰσχύει νὰ ἐμποδίσῃ ὥστε νὰ μὴν ὀλισθήσῃ

τοῦτο εἰς τὸ ἀντίθετον αὐτοῦ, διὰ τὴν εἰς τὴν περιστασιν ταύτην ὑπάρχουσαν μεταξύ ἀρετῆς καὶ κακίας ὁμοιότητα. Ἐγεννήθησαν αἱ τοιαῦται διαφοραὶ τῆς κυβερνήσεως μεταξύ τῶν ἀνθρώπων τυχαίως· διότι, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ κόσμου, οἱ κάτοικοι τῆς γῆς, ὄντες σπάνιοι, ἔζωνεῖς τὰς ἐρήμους διεσπαρμένοι ὡς τὰ θηρία· μετὰ δὲ ταῦτα, πληθυνθέντες, συνήχθησαν εἰς ἓν, καὶ, προβλέποντες περὶ τῆς κοινῆς ἀμύνης, ἤρχισαν νὰ ἐξετάζωσι ποῖος μεταξύ αὐτῶν ἦτον ῥωμαλεώτερος μὲν τὸ σῶμα, γενναιότερος δὲ τὴν ψυχὴν, καὶ τοῦτον ἀνέδειξαν ἀρχηγόν, καὶ εἰς αὐτὸν ὑπῆκουσαν. Τότε ἤρχισε νὰ διακρίνεται ἡ γνώσις τῶν τιμῶν καὶ ἀγαθῶν πραγμάτων, καὶ τῶν ἀντιθέτων κακῶν· διότι, βλέποντες οἱ ἄνθρωποι ὅτι, ὁ σάκεις ἐξλαπτεῖ τις τὸν εὐεργέτην του, ἐγεννᾶτο εἰς τὸ κοινὸν μῖσος μὲν πρὸς αὐτόν, συμπάθεια δὲ πρὸς ἐκεῖνον, καὶ οἱ μὲν ἀγνώμονες κατηγοροῦντο, οἱ δὲ εὐγνώμονες ἐτιμῶντο, καὶ σκεπτόμενοι προσέτι ὅτι ἀδικίαι παρόμοιαι ἠδύναντο νὰ γείνωσι καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἰδίους, ἔσπευσαν νὰ συντάξωσι νόμους, καὶ νὰ ἐπιβάλλωσι ποινὰς εἰς τοὺς παραβαίνοντας αὐτούς. Ἐκ τούτου προήλθεν ἡ γνώσις τῆς δικαιοσύνης. Ὄθεν καὶ θέλοντες μετὰ ταῦτα νὰ ἐκλέξωσιν ἡγεμόνα, δὲν ἀπέβλεπαν πλέον εἰς τὸν ῥωμαλεώτερον, ἀλλ' εἰς τὸν φρονιμώτερον καὶ δικαιοτέρων. Ἐπειδὴ δὲ ἀκολούθως ὁ ἡγεμὼν ἀνηγορεύετο κατὰ κληρονομίαν, καὶ ὅχι κατ' ἐκλογὴν, ἤρχισαν μετ' ὀλίγον οἱ διάδοχοι νὰ γίνονται ἀνάξιοι τοῦ γένους των, παρεκτρεπόμενοι τῶν προγονικῶν ἀρετῶν, καὶ νομίζοντες ὅτι μόνον ἔργον τῶν ἡγεμόνων εἶναι νὰ ὑπερτερῶσι τῶν ἄλλων κατὰ τὴν πολυτέλειαν καὶ τὴν τρυφὴν, καὶ κατὰ τὰς λοιπὰς ἡδονὰς τοῦ εἴους. Μισούμενοι δὲ οὕτω τοῦ ἡγεμόνος, καὶ μεταβαίνοντες ἀπὸ τοῦ μίσους εἰς τὸν φόβον, καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου εἰς τὴν ἀδικίαν, ἐγεννήθη ταχέως ἡ τυραννία. Τότε ἤρχισαν στάσεις καὶ συνωμοσίαι κατὰ τῶν ἡγεμόνων, ἐπιχειροῦμεναι ὅχι παρὰ τῶν δειλῶν ἢ ἀδυνάτων, ἀλλὰ παρὰ τῶν ἐπὶ γενναιότητι, καὶ μεγαλοψυχίᾳ, καὶ πλούτῳ, καὶ εὐγενείᾳ διακρινομένων, διότι οὗτοι δὲν ὑπέφεραν τὸν ἄτιμον τῶν ἡγεμόνων ἐκείνων εἶον. Ὁ λαὸς λοιπὸν, ἀκολουθῶν τὸ παράδειγμα τῶν ἰσχυρῶν τούτων, ὥπλιζέτο κατὰ τοῦ ἡγεμόνος, καὶ, φρενὸν αὐτόν, ὑπετάσσετο εἰς ἐκεῖνον ὡς ἐλευθερωτάς. Οὗτοι δὲ τότε, μισούντες τὴν μοναρχικὴν κυβερνήσιν, ἐσχημάτιζαν πολιτεύματα ἐξ αὐτῶν τῶν ἰδίων, καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν, εἰς τὴν παρελθούσαν τυραννίαν ἀποβλέποντες, ἐτήρουν ἀριβῶς τοὺς παρ' αὐτῶν συνταχθέντας νόμους, προτιμῶντες τὸ κοινὸν τοῦ ἰδιαιτέρου αὐτῶν συμφέροντος, διοικοῦντες καὶ διαφυλάττοντες προθύμως καὶ ἐπιμελῶς τὰ τε γενικά καὶ τὰ ἰδιωτικά δίκαια. Ἀλλὰ μετέβη ἀκολούθως ἡ κυβερνήσις εἰς τοὺς ἀπογόνους των, οἵτινες, ἄπειροι ὄντες τῶν μεταβολῶν τῆς τύχης, καὶ τῶν κακῶν ἀγευστοί, καὶ εἰς μὲν τὴν κοινὴν ἰσότητά μὴ ἐπαρκούμενοι, ἐκδοτοὶ δὲ ὄντες εἰς τὴν φιλαργυρίαν, τὴν φιλοδοξίαν, τὴν ἀρπαγὴν τῶν γυναικῶν, μετέβαλαν τὴν ἀριστοκρατίαν εἰς ὀλιγαρχίαν, καὶ τὸ πρὸς τοὺς νόμους εὐδίας παρημέλησαν ὥστε, ἐντὸς ὀλίγου, συνέβη καὶ εἰς αὐτοὺς ὅ, τι λαθάνειν τὸν τυράννον· διότι, θαρρῶς φέρον ὁ λαὸς τὴν τοιαύτην κυβερνήσιν, ἔδειξε συμπάθειαν πρὸς ὅλους ὅσοι ἐκπύρτοντο κατὰ τῶν καθεστώτων, καὶ

οὕτω, μετ' ὀλίγον, εὐρέθη ἄνθρωπος ὅστις, ἐσθίουμένος ἀπὸ τὸν λαόν, ἐφόνευσε τοὺς ὀλιγαρχικοὺς τούτους. Οὕσης δὲ τότε προσπάτου τῆς μνήμης τοῦ ἡγεμόνος καὶ τῶν ἀδικημάτων αὐτοῦ, καὶ καταστραφείσης τῆς ὀλιγαρχικῆς κυβερνήσεως, ἡ πολιτεία συνετάχθη, ὅχι πλέον μοναρχικῶς, ἀλλὰ δημοκρατικῶς, καὶ διὰ τῶν νέων θεσμῶν, ἐλήφθησαν ἐγγυήσεις κατὰ τὴν μοναρχίαν καὶ κατὰ τὴν ὀλιγαρχίαν. Ἐπειδὴ δὲ ὅλα τὰ πολιτεύματα κατ' ἀρχὰς ὑποστηρίζονται ὁπωσὺν ἀπὸ τὴν κοινὴν γνώμην, διετηρήθη τὸ δημοκρατικὸν τοῦτο πολίτευμα ἐπ' ὀλίγον, ἀλλ' ὅχι ἐπὶ πολὺ, παρελθούσης μάλιστα τῆς γενεᾶς ἐκείνης, ἐπὶ τῆς ὁποίας καθιδρύθη· διότι παρεξέτραπε μετὰ ταῦτα ἡ ἐλευθερία εἰς ἀκολασίαν, καὶ αἰδῶς πλέον δὲν ὑπῆρχεν οὔτε πρὸς τοὺς ἰδιώτας οὔτε πρὸς τοὺς ἐπιτετραμμένους τὰ δημόσια, καὶ, διάγοντος ἐκάστου κατ' ἀρέσκειαν, ὕβρις πολλὰ καὶ ἀδικίαι κατεμάστιζαν τὴν κοινωνίαν. Ὄθεν, ὑπέκοντες οἱ πολῖται εἰς τὴν ἀνάγκην, εἴτε αἰσθῆναι, ὡς θέλοντες ν' ἀποφύγῃσι τὰ δεινὰ τῆς ἀκολασίας ταύτης, εἴτε ἀκούοντες τὰς συμβουλὰς ἐναρέτου τινὸς ἀνδρός, ἐστράφησαν ἐκ νέου εἰς τὴν μοναρχίαν, καὶ ὑπέκυψαν εἰς τὴν τυραννίαν, πάλιν κατὰ τὸν ῥηθέντα τρόπον καὶ διὰ τὰς ῥηθείσας αἰτίας. Καὶ οὗτος εἶναι ὁ κύκλος περὶ τὸν ὁποῖον στρέφονται καὶ κυβερνῶνται τὰ πολιτεύματα τῶν ἀνθρώπων· σπανίως ὅμως ἐπανέρχονται εἰς τὰ αὐτὰ τῆς κυβερνήσεως εἶδη, διότι δὲν διδεται συνήθως εἰς τὰς πολιτείας τοσαύτη μακροβιότης, ὥστε νὰ διατηρηθῇ διερχόμεναι πολλάκις διὰ τῶν αὐτῶν μεταβολῶν συγκαίως μάλιστα συμβαίνει, κατὰ τὰ παθήματα ταῦτα, δι' ἑλλειψιν φρονήσεως καὶ ἰσχύος, νὰ ὑποτάσσωνται εἰς πλησιόχωρόν τι Κράτος, κάλλιον διωργανωμένον. Ἄλλως, ἐκάστη πολιτεία ἤθελε περισφραγεσθαι ἐπ' ἄπειρον εἰς τὸν ἀδιέξοδον τοῦτον κύκλον. Συμπεραίνων λοιπὸν, λέγω ὅτι ἅπαντα τὰ ῥηθέντα πολιτεύματα φέρουν μεθ' ἑαυτῶν τὸν σπόρον τῆς ἰδίας τῶν καταστροφῆς· διότι τὰ μὲν ἀγαθὰ τρία εἶναι ὀλιγοχρόνια, τὰ δὲ λοιπὰ τρία κάκιστα. Ὄθεν οἱ φρόνιμοι τῶν νομοθετῶν, τὰ ἀτοπήματα ταῦτα ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν, ἀπέφυγαν ἐν ἑκάστῳ τῶν πολιτεύματων τούτων ἰδιαιτέρως, καὶ ἐφεύραν τέταρτον ἄλλον, μετέχον καὶ τῶν τριῶν, τοῦτο νομίσαντες διαρκέστερον καὶ μονιμώτερον καὶ περιελάβαν οὕτως εἰς τὴν αὐτὴν πολιτείαν καὶ τὸ μοναρχικόν, καὶ τὸ ἀριστοκρατικόν, καὶ τὸ δημοκρατικόν· σιγῆσαν διατηρούμενα καὶ ἐπιτηρούμενα παρ' ἀλλήλων. Μεταξὺ τῶν διὰ νομοθεσίαν τοιαύτην μάλλον ἐπαινεθέντων διακρίνεται ὁ Λυκούργος, ὅστις τοιοῦτοτρόπως θεσμάθετης τὰ τῶν Λακεδαιμονίων, ἀποδοὺς εἰς τὸν βασιλέα, εἰς τοὺς προκρίτους καὶ εἰς τὸν λαόν τὸ ἀνῆκον εἰς ἕκαστον μέρος, διοργανώσας οὕτω πολιτείαν διαρκέσαν ὑπὲρ τὰ ὀκτακόσια ἔτη, πρὸς δόξαν μὲν ἑαυτοῦ, εἰρήνην δὲ τῆς εἰρημένης πόλεως. Τοῦναντίον ἐπράξεν ὁ νομοθέτης τῶν Ἀθηνῶν Σόλων, ὅστις, δημοκρατικὸν μόνον σχηματίσας τὸ πολίτευμα, κατέστησεν αὐτὸ τόσον ὀλιγοχρόνιον, ὥστε, πρὸ τοῦ θανάτου του, εἶδεν ἐγειρομένην τὴν τυραννίαν τοῦ Πεισιστράτου. Μολοντί δὲ, τεσσαράκοντα ἔτη μετὰ ταῦτα, οἱ διάδοχοι τούτου ἐξωστρακίσθησαν, καὶ εἰσῆλθον καὶ πάλιν τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα, κατὰ

τῶς θεσμοὺς τοῦ Σόλωνος, δὲν διήρκεσεν ἡ ἐλευθερία ἐπέκεινα τῶν ἑκατὸν ἐτῶν, ἀν καὶ πολλοὶ νόμοι ἔγειναν μετὰ ταῦτα κατὰ τῆς ὑπεροπλίας τῶν ἰσχυρῶν καὶ τῆς ἀκολασίας τοῦ ὄχλου, περὶ τῶν ὁποίων δὲν προεῖδεν ὁ Σόλων. Ἀλλὰ τὰ πάντα εἰς μάτην· ἐπειδὴ καὶ οἱ νόμοι οὗτοι δὲν μετεῖχαν τοῦ μοναρχικοῦ, οὔτε τοῦ ἀριστοκρατικοῦ στοιχείου, ὁ βίος τῆς πολιτείας τῶν Ἀθηναίων, παραβαλλόμενος πρὸς τὸν τῆς Σπάρτης, ὑπῆρξε βραχύτατος. Ἀς ἔλθωμεν ἤδη εἰς τὴν Ῥώμην, ἥτις, ἀν καὶ δὲν ἠτύχησε νὰ εὕρῃ ἀπ' ἀρχῆς νομοθέτην ὡς τὸν Λυκούργον, ὥστε νὰ καταστήσῃ αὐτὴν εὐδαίμονα καὶ μακροχρόνιον, ἐπειδὴ μολταῦτα συνέβησαν εἰς αὐτὴν τοσαῦτα περιστατικά, διὰ τὰς μεταξὺ τοῦ δήμου καὶ τῆς γερουσίας ἀναφύσεις ἐριδίας, ἔλαβεν ἐκ τῆς τύχης ὅ,τι δὲν ἔλαβεν ἐκ τοῦ νομοθέτου· καὶ ἀν δὲν εὗρε τὴν πρώτην τῶν εὐνοϊκῶν περιστάσεων, εὗρεν ὅμως τὴν δευτέραν· διότι ἦσαν μὲν οἱ πρῶτοι αὐτῆς θεσμοὶ πλημμελεῖς, δὲν ἀπεμακρύνθησαν δὲ τῆς εὐθείας ὁδοῦ, ἥτις ἠδύνατο νὰ φέρῃ αὐτοὺς εἰς τὴν ἐντέλειαν. Ὁ Ῥωμύλος καὶ οἱ λοιποὶ μετ' αὐτὸν βασιλεῖς συνέταξαν πολλοὺς καὶ ἀγαθοὺς νόμους, προστατεύοντας τὴν ἐλευθερίαν τῶν πολιτῶν· ἀλλ' ἐπειδὴ σκοπὸς αὐτῶν ἦτον νὰ θεμελιώσῃσι βασιλείαν καὶ ὄχι δημοκρατίαν, ἀρ' οὗ ἡ πόλις ἔμεινεν ἐλευθέρα, ἐλείποντο νὰ νομοθετηθῶσι πολλὰ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ταύτης, τὰ ὅποια οἱ βασιλεῖς ἐκείνοι δὲν ἐνομοθέτησαν. Μολονότι δὲ οἱ βασιλεῖς οὗτοι ἀπώλεσαν τὴν ἐξουσίαν διὰ τὰς εἰρημένας αἰτίας, ἀναγορευθέντων ὅμως εὐθὺς, ἀντὶ τοῦ βασιλέως, δύο ὑπάτων, τὸ βασιλικὸν ὄνομα ἐξέλιπεν, ἀλλ' ὄχι καὶ ἡ βασιλικὴ ἀξία. Ἡ πολιτεία λοιπὸν τότε, ἔχουσα τοὺς ὑπάτους καὶ τὴν γερουσίαν, εἶχε τὰ δύο ἐκ τῶν εἰρημένων στοιχείων, τὸ μοναρχικὸν δηλαδὴ καὶ τὸ ἀριστοκρατικόν. Μὴ ὑπάρχοντος δὲ τοῦ δημοκρατικοῦ, καὶ τῶν εὐγενῶν ἀκολάστων γενομένων διὰ τὰς κατωτέρω ῥηθησομένης αἰτίας, ἐπανεστὴ ὁ λαὸς κατ' αὐτῶν ὥστε, θέλοντες οὗτοι νὰ μὴν ἀπολέσωσι τὸ πᾶν, ἠναγκάσθησαν νὰ παραχωρήσωσιν εἰς τὸν δῆμον τὸ μέρος του· συγχρόνως δὲ εἰς τὴν γερουσίαν καὶ εἰς τοὺς ὑπάτους ἐναπελείφθη τοσαύτη ἐξουσία, ὥστε διετήρησαν ἐν τῇ πολιτείᾳ τὸν ἀνήκοντα εἰς ἕκαστον βαθμὸν. Καὶ οὕτως ἐγεννήθη ἡ θεσμοθεσία τῶν δημάρχων, μετὰ τὴν ὁποίαν ἐπαγιάθη ἔτι μᾶλλον ἡ πολιτεία, εἰσαχθέντων εἰς αὐτὴν, ὡς εἴρηται, καὶ τῶν τριῶν πολιτικῶν στοιχείων. Τόσον δὲ εὖνους ἐδείχθη πρὸς αὐτὴν ἡ τύχη, ὥστε, ἀν καὶ μετέβη ἀπὸ τῆς μοναρχίας καὶ τῆς ἀριστοκρατίας εἰς τὴν δημοκρατίαν, διὰ τῶν εἰρημένων βαθμῶν καὶ διὰ τὰς εἰρημένας αἰτίας, δὲν ἀφῆρθε ὀλοτελῶς ἀπὸ τοῦ μοναρχικοῦ στοιχείου ἢ ἐξουσίας, παραχωρουμένης εἰς τὸ ἀριστοκρατικόν, οὔτ' ἀπὸ τοῦ ἀριστοκρατικοῦ, παραχωρουμένης εἰς τὸ δημοκρατικόν· ἀλλὰ, διανεμηθεῖσα εἰς τὰ τρία, ἀπετέλεσε τὴν πολιτείαν ἐντέλῃ. Εἰς δὲ τὴν ἐντέλειαν ταύτην συνετέλεσαν αἱ μεταξὺ τοῦ λαοῦ καὶ τῆς γερουσίας ἐριδίες, καθὼς εἰς τὰ δύο προσεχῇ κεφάλαια ἐν ἐκτάσει θέλει ἀποδειχθῇ.

(Ἀκολουθεῖ.)

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ. ΜΟΛΙΕΡΟΣ.

Ὁ Μολιέρος εἶναι εἰς τῶν μεγαλτέρων ἀνδρῶν τῆς Γαλλίας, ὁ ἐξοχώτερος τῶν νέων κωμωδοποιῶν

τῆς Εὐρώπης ἀπάσης, καὶ ὅμως περὶ τῆς βιογραφίας του σχεδὸν δὲν ἔχομεν τι νὰ εἰπῶμεν. Ἡ ἱστορία, τόσον προθύμως συλλέγουσα τὰς ἐλαχίστας πράξεις τῶν ἀνδρῶν ὅσοι ἐπλήρωσαν τὴν γῆν δυστυχῶν καὶ δακρύων, σιωπᾷ συνήθως περὶ ἐκείνων οἵτινες διαποικίλουν μέτινα φαιδρὰ ἄνθη τοῦ βίου τοῦ πολυδάκρυ στάδιον.

Μόλις σπάνιαί τινες καὶ ἀβέβαιαι εἰδήσεις περὶ αὐτοῦ μᾶς διδάσκουσιν ὅτι ἐγεννήθη ἐν 1620, υἱὸς θαλαμοστόλου τοῦ Βασιλέως Λουδοβίκου τοῦ ΙΓ', καὶ προωρίσθη νὰ διαδεχθῇ τὸ πατρικὸν ἐπάγγελμα· ἀλλ' ὅτι λαχὼν ἀγωγῆς ἐλευθερίας, καὶ διδάχθεις τὴν φιλολογίαν, τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν νομικὴν, ἐδόθη, καθ' ἣν ἠσθάνετο ἐνδόμυχον καὶ ἀκάθεκτον κλίσιν ὁλος εἰς τὴν κωμικὴν μουσάν, καὶ, ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ Ἀριστοφάνης, παρίστα ὁ ἴδιος ἐπὶ τῆς σκηνῆς τὰ ἀριστουργήματα τὰ ὁποῖα συνέγραψε. Τότε, κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν ἔθος τῶν ἡθοποιῶν, μετέβαλε καὶ τὸ τῆς οἰκογενείας του ὄνομα, καὶ ἀπὸ Ποκελίνος, ὡς ὠνομάζετο ὁ πατὴρ του, μετωνομάσθη Μολιέρος.

Ἀλλ' ἀνάγκην τῶν βιογράφων του δὲν ἔχομεν διὰ νὰ διίσχυρισθῶμεν ὅτι ὁ Μολιέρος, γεννηθεὶς καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ ἀρχαία κοινωνία ἤρριψε νὰ γηράσκῃ, καὶ ἡ ἀνάγκη μεταρρυθμίσεως αὐτῆς νὰ γίνηται αἰσθητὴ, συνετέλεσεν ὡς εἴ τις καὶ ἄλλος εἰς τὸ νὰ ἐπιφέρῃ τὴν μεγάλην ἐκείνην περὶ τὰς ιδέας μεταβολὴν, ἥς ἡ τελευταία ἐκφράσις ἦν ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις. Ἡ φιλοσοφία ὑπέσειεν ἤδη τὸ παλαιὸν οἰκοδόμημα, ἡ ἠθικὴ διαφθορά, τῆς ἀριστοκρατίας ὁ ἐκτραχηλισμὸς τὸ ὑπέσκαπτον, τὸ ἡραίστειον τῆς μεσαιῆς τάξεως καὶ τῆς τοῦ λαοῦ ὑπογογγίζον προμεθύνει ἐκρηξί, ἀλλὰ τὴν ὀξυτάτην πληγὴν τῇ κατέφεραν ὁ πέλεκυς τοῦ γελοίου, διὰ τῶν χειρῶν τοῦ Βολ-